

Иван Вазов - "Епопея на забравените"

Вазовото творчество е символът на единство м/у поет и народ. Да живее с пулса на Родината, да въплъти в стиховете си всеки трепет на народната душа - това Вазов счита за свой неотменен дълг. Поетът трябва да е преди всичко българин, гражданин на своята епоха, син на своето време - от този демократичен принцип той се ръководи в цялостното си половинвековно творчество

Възрожденската епоха винаги поражда най-дълбоки мисли и чувства у Вазов. Последните робски години с бурните си събития, със своите борби и герои вълнуват поета, стават неизчерпаем източник на творческо вдъхновение. На този героичен и славен период от нашата история Вазов посвещава най-голямото, най-великото, което е създал: повестта „Немили-недраги“, романа „Под игото“ и безсмъртната „Епопея на забравените“.

Априлското въстание - тази висша изява на свободолюбивия устрем на цял народ, се запечатва дълбоко в паметта му. „В моя дълъг живот то е оставило най-дълбоки, незаличими впечатления в душата ми-признава писателя. Спомените за героичните дни стоплят сърцето му. Към тези спомени той се връща неведнъж и след Освобождението.

„Епопея на забравените“_е написана в свободна България. Тя обаче е израз на тревожните чувства които гнетят поета. Вазов е разочарован и възмутен от следосвобожденската действителност. Кумирите на вчерашния ден са забравени. Висшите идеали се изместват от низки страсти. Действителността отблъсква с пустотата си. Отдавна са забравени понятията героизъм, патриотичен подвиг и саможертва Прах покрива имената на героите, заплатили свободата с живота си. С това творецът не може да се примири.

Загрижен за своите съвременници, поставил си за цел да ги спаси от духовна гибел, той възкресява образите на героите. Поетът с болка вижда, че все по-малко остават хора, готови на всичко в името на Отечеството. Затова се заема да учи новото поколение на родолюбие и героизъм. В заглавието думата „забравени“ с употребена не буквално, а в по-широк поетичен смисъл. Тя е израз на протеста му срещу изневярата към духа на героите, тя е израз на болката от невъзпятия им подвиг.

Вазов разбира, че за паметта им са нужни не гръмки фрази, а чиста признателност и преклонението на развълнуваните честни сърца. Одите са в дълбока идейно-емоционална връзка. Обединяват ги блясъкът на рисунъка, възторгът пред безсмъртния подвиг. В центъра на всяка творба е поставена една личност. Всеки герой заема достойно място в историята ни.

Паисий е родоначалникът на българското Възраждане, човекът, пръв показал пътя на целия народ към свободата. Години на ред Паисий е живял и работил за този миг. Исполинската си воля и сили той обеднява в едно, превръща ги в пламък, който разпръсква робския мрак. "Вазов възхитен от смелостта и дързостта и простия монах да заяви на цял свят:" От днеска нататък българският род история има и става народ". Историята на Паисий напомня на народа не само славното минало, но и правото на бъдеще, събужда националната гордост и съзнание. Именно затова поетът рисува бедния монах с нескривана национална гордост.

Вазов се възхищава и възпява братя Миладинови, хората, посветили живота си на България В лирическото въведение Вазов аргументира необходимостта от прославата на тези двама герои. Поета възхвалява тяхната смелост, стремежа да опазят българската нация, да разбудят народния дух. С болка поетът рисува трагичната смърт на двамата братя. В последните мигове от живота си те мислят за България, умират произна сяйки името ѝ. В последните им думи: „Как много те любим, Българийо мила"е скрит смисълът живота им. Те звучат като свещен завет към поколенията. Ето защо въпросът за дълга, за вярната служба на Отечеството е един от основните въпроси в цялата епопея.

Тяжното дело е продължено от Раковски - революционер с жадна за свобода душа. Вазов чрез силни метафори и антитези внушава на читателите дълбоко преклонение пред всеобхватната дейност и неукротимия дух на Раковски. Поетът създава прекрасен, незабравим, вълнуващ портрет на истински патриот;

"... Твоят символ беше: смърт или свобода,

сънят ти - Балкана, кумирът - народа

... мисъл и желязо, лира и тръба

всичко ти бе вкупом за една борба.”

Така поетът рисува безстрашието, силата на духа на саможертвата на великия българин. Омразата му с сатанинска и безпощадна, неволно кара читателят да потръпне. Любовта му към Родината е по-силна от всичко друго;

“...любов без съмнение, без свят, без преел

що кат кръст огромен ти беше поел....”

Вазов се прекланя пред таз демонична и страстна натура. С горчив упрек към съвременниците си той мисли за счупения изгнил кръст и буренясалия гроб на героя.

Делото на Раковски е поето от много пламенни революционери готови на подвиг в името на свободна България. Караджата с последните си думи:”Да живеят народа,(смърт, или свобода), смелите патриоти Волов, Бенковски, Каблешков: всички те са обединени от Вазовата възхвала и преклонение.

Поетът благоговее пред Левски. Съвсем естествено е възхвалата и възторгът да достигнат своя връх в одата, посветена на най-светлата личност в мрака на робството - Апостола на българската свобода. В мислите и спомените на народа Левски е една легенда, недостижим връх.

Поетът не се спира на физическата характеристика, не изяснява възрастта, личния живот. Със забележително умение той разкрива неговото велико дело. Левски разбира, че мисълта за революция трябва да достигне до народа, но за това са необходими

всеотдайност и плам."Девет години той скита се бездомен, без сън, без покой"- твърди Вазов и сякаш убеждава в това не само нас, но и себе си. С възторг поетът описва невероятните превъплъщения на своя герой;

„Тай заран млад е, довечера стар, сега просяк дрипав..."

От народната вяра Левски взема сили, народната любов го закриля, прави го; „Навсякъде гонен,всякъде приет". Вазов изпълнен с патриотична гордост, той поставя Апостола редом със световните борци за свобода и правда, сравнява го с Прометей и Ян Хус. Вазов се обръща към бесилото, прославя го като място, където героите очертават своето безсмъртие.

"... и смъртта до днес под тебе, бесило, правеше ни чест.

Защото подлецът, шпионът, мръсникът

в ония дни мрачни, що робство се викат,

умираха мирни на своето легло,

с продадена съвест, с позор на чело

и смъртта на тебе, о, бесилко свята,

бе не срам, а слава, нова за замята."

Виждайки в бесилото символ на най-краткия път към безсмъртието, той увековечава патриотичния подвиг на Апостола, събра героизма и величието на една страшна епоха.. Най-силни са обаче картините на масовия народен героизъм в името на България, обрисувани в „Кочо" и „Опълченците на Шипка".

Вазов възхвалява не отделната личност, а героизма на масите. Постът е удивен от силата на народния дух. Никой не вижда какъв ще бъде изходът от тридневния бой, но и никой не мисли за предаване

„... И вместо молби, плач, пущаха куршуми.." Когато става ясно, че поражението е неизбежно, започва най-страшната потресаваща картина - жените със собствените си ръце душат децата си. Това не е лудост, а мъжество. Кочо - бедният и прост чизмар, се среща на страшна и величава постъпка; убива най-близките си хора, за да не попаднат в ръцете на врага, за да оцелеят завинаги българи.

Не по-малко напрегнато и славно е Шипченското сражение. Чрез изразително богата метафора постепенно чувството се засилва и излива като вулкан във възклицанието „О, Шипка!". Само това име, само този спомен са достатъчни, за да защитят националната ни гордост. Действените глаголи, кратките фрази, сравнения, оригиналните метоними - всичко това предава кипежа на боя твърдостта и саможертвата на смелите народни синове. „България цяла сега нази гледа!" - това съзнание изтласква назад всичко. Остава единствено мисълта, че изходът на войната зависи от тях, че няма накъдс да се отстъпва. В този миг на върховно напрежение, той не може да сдържи възхищението си от смелия подвиг на героите. Чрез последната строфа - Балканът и одухотворената природа, предаващи геричиния разказ "...от урва на урва от век на век", авторът изгражда поетичен символ на признателна България- покорявана, но непокорена.

Дори само „Епопея на забравените" е достатъчна, за да не бъде забравено името на нейния автор. Макар и малка по обем, тя е символ на нашта история - героична и славна. Както някога в зората на Възраждането Паисий прозря необходимостта от българска история, така и Вазов осъзна необходимостта от героични примери, които да възпитават. Всеки народ има нужда от легендарни герои, не само за да се гордее с тях, но и за да поддържа делото им. Такива герои припомни на българите Вазов. Днес не можем без неговите стихове за Левски, не можем да говорим за Шипченската епопея, без да възкликнем „О, Шипка!" Малко са стиховете като тези, които се знаят от всеки българин. Повтарят ги стари и млади, без да могат да кажат кога са ги чули за пръв път. Това е така, защото одите от „Епопея на забравените" са станали част от нас, част от България.

